EDINBURGH, GOED OP WEG

AANKOMST

De luchthaven heeft een uitstekende verbinding met zowel het centrum als het centraal station van Edinburgh (Waverley Station).
Dagelijks van 6.30 tot ca. 22.50 uur rijdt om de 7-10 minuten een tram van de luchthaven naar Princes Street (30 min., £9,50 retour, 5-15 jaar £5), en de snelbus Airlink 100 rijdt 24 uur per dag om de 10-20 minuten van de luchthaven naar Waverley Station (30 min., £8,50 retour, 5-15 jaar £4,25).

EN DAN?

Hoe werkt het openbaar vervoer?
Vrijwel het gehele openbaar vervoer in Edinburgh wordt verzorgd door het gemeentelijke vervoerbedrijf Lothian Buses (lothianbuses.com). Al vanaf drie ritten op één dag is een Day Ticket (£6, 5-15 jaar £3). voordeliger. Het ticket koop je bij de chauffeur (met gepast geld of contactloos), maar je kunt ook gebruikmaken van de app TapTapCap, waarmee je in- en uitcheckt en nooit meer betaalt dan de prijs van een dagkaart.

GOED GELAND?

Op de volgende bladzijden lees je over de geschiedenis en de indeling van de stad en hoe de mensen er leven.

Schotse sound

PARKEREN

Parkeren in de stad kan behoorlijk duur zijn.
Zelfs in veel woonwijken buiten het centrum is parkeren alleen 's nachts gratis. Je kunt daarom beter gebruikmaken van het openbaar vervoer. Sinds 2024 is er bovendien een milieuzone (Low Emission Zone, LEZ) in het centrum.

VERKENNEN

Het Castle is een absolute aanrader!
Edinburgh Castle is vanaf veel punten in de stad te zien – het versterkte bouwwerk is de meestbezochte toeristische attractie van Schotland en tevens het beginpunt van de Royal Mile. Hier worden de Schotse kroonjuwelen bewaard. Vanaf de kasteelmuren heb je een weids uitzicht tot over de Firth of Forth.

EDINBURGH, GOED OP WEG

Majestueus torent het Castle boven de Royal Mile uit

EN GAAN!

Waar ga ik als eerste naartoe?
Op de Royal Mile rond de St. Giles' Cathedral laat de Old Town zich van haar mooiste kant zien met allerlei prachtige architectuur. Misschien loop je ook al langs een eerste doedelzakspeler of een straatartiest. Op de eerste avond is een bezoek aan een gezellige pub een uitstekende manier om kennis te maken met de 'Schotse' levensstijl.

ADEMPAUZE

Ontspannen aankomen?
De Princes Street Gardens zijn ideaal om de bezichtiging van de stad te beginnen. Hier heb je een prachtig uitzicht op de skyline van de historische oude stad met het dominerende Castle. Laat deze fraaie aanblik waarmee Edinburgh je begroet in alle rust op je inwerken.

Aangekomen!

DE AUTEUR

Sinds ik in Schotland heb gewoond, ben ik gefascineerd door de hoofdstad met zijn tastbare geschiedenis, de schilderachtige entourage en het bruisende en geëngageerde culturele leven. Saai wordt het hier nooit!

WAT IS WAAR?

Edinburgh is een stad met vele gezichten: Old Town ademt geschiedenis uit elke porie, New Town straalt elegantie uit, terwijl in de levendige studenten- en uitgaanswijken zelfs zogeheten *urban villages* liggen. Bovendien zijn er nog een hoge heuvel en de kust met het opkomende Leith en het fraaie South Queensferry.

EEN EERSTE BLIK

De stad valt uiteen in verschillende districten, waarvan sommige door diepe dalen van elkaar zijn gescheiden. De centraal gelegen Old Town is via verschillende bruggen met New Town en de zuidelijke voorsteden verbonden. De City – met Old Town en New Town – is hierdoor vrij compact en kan gemakkelijk te voet worden verkend. Voor de langere afstanden, bijvoorbeeld de botanische tuin, Portobello of South Queensferry, kun je gebruikmaken van de bus. De tram verbindt de luchthaven met New Town en Leith.

OLD TOWN EN SOUTHSIDE

Aan de **Royal Mile** (🕮 kaart 2, G 5-K 4) en in de onmiddellijke omgeving ervan liggen de oudste en belangrijkste bezienswaardigheden, zoals **Edinburgh Castle**, **St. Giles' Cathedral**, het **Palace of Holyroodhouse**, maar ook het **parlementsgebouw**. De straat vormt bovendien het hart van het toeristische Edinburgh, met souvenirwinkels, whiskywinkels, boetieks, pubs, cafés en restaurants. Het is eigenlijk verbazingwekkend dat ondanks de vele toeristen de magische sfeer niet verloren is gegaan. Overdag dingen straatartiesten naar de gunst van het publiek, 's avonds verplaatst de bedrijvigheid zich naar de pubs, waar vaak livemuziek wordt gespeeld (onder andere folk). Iets zuidelijker, voorbij de laaggelegen Cowgate, zijn in **Southside** aan het begin van de universiteitswijk het **National Museum of Scotland** (🕮 H 6) en de **Greyfriars Kirkyard** (🕮 H 6) interessante bestemmingen.

NEW TOWN

Ten noorden van Old Town strekt zich rond de **winkelstraten Princes Street** (🕮 kaart 2, F-H 4/5) en **George Street** (🕮 kaart 2, F/G 4) de 18e- en 19e-eeuwse **New Town** uit, het grootste harmonische stadsdeel in georgiaanse stijl ter wereld. Het **Georgian House** (🕮 kaart 2, F 4) biedt een goed inkijkje in het aristocratische leven van twee eeuwen geleden. De **Scottish National Gallery** (🕮 kaart 2, G 4/5) is een ware kunsttempel. Winkelen kun je in warenhuizen en chique boetieks, en vervolgens ontspannen in trendy bars, cafés en restaurants, of in een rustieke pub. Ten noorden van de Queen Street Gardens liggen trendy woonwijken, die in de 19e eeuw voor een sterke uitbreiding van New Town zorgden. Het aan de oostrand gelegen **Broughton** (🕮 kaart 3, D 3) en **Leith Walk** (🕮 J/K 1-3, kaart 3, D 3) zijn populaire uitgaanswijken.

WATER OF LEITH

Langs het kleine riviertje **Water of Leith** liggen de keurige en schilderachtige voorsteden **Stockbridge** (🕮 E/F 3) en **Dean Village** (🕮 D/E 4). De eerste is heel levendig met veel cafés, bistro's en winkels, de tweede is een *urban village* waar rust heerst. Interessante bestemmingen voor een uitstapje rond het riviertje zijn de **Royal Botanic Garden** (🕮 E/F 1-3) en de **Scottish National Gallery of Modern Art** (🕮 C/D 4/5) met de museumgebouwen Modern One en Modern Two. Al deze attracties zijn met elkaar verbonden via de **Water of Leith Walkway**.

CALTON HILL EN ARTHUR'S SEAT

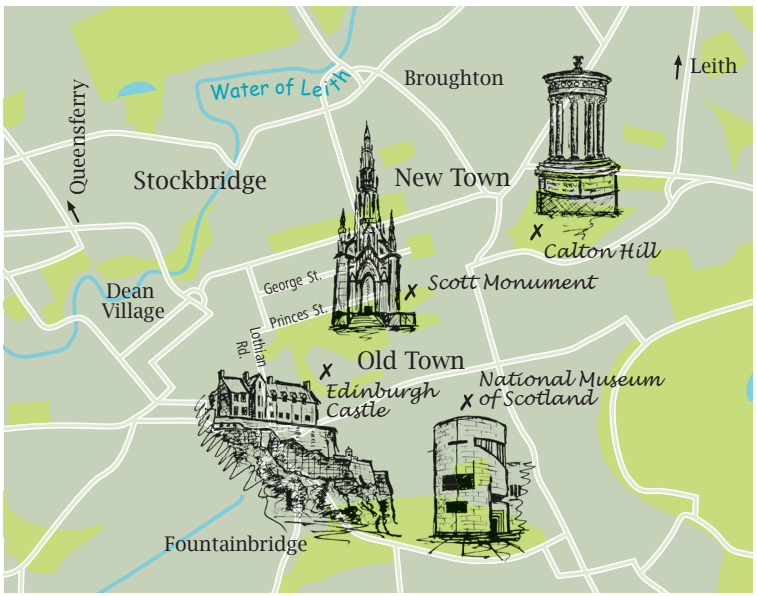
De twee bekendste heuvels van de hoofdstad bieden prachtige uitkijkpunten, maar zijn heel verschillend. De vrij kleine monumentenheuvel **Calton Hill** (🕮 kaart 2, J/K 3/4) ten oosten van Princes Street is aan het begin van de 19e eeuw omgevormd tot een soort neo-Grieks openluchtmuseum. De heuvel ligt dicht bij het centrum en is vrij eenvoudig te beklimmen.
Een veel grotere uitdaging is de 251 m hoge **Arthur's Seat** (🕮 L/M 6) in het Holyrood Park. De vulkaankegel domineert samen met het Castle de skyline van Edinburgh, maar ook al ligt de heuvel midden in de stad, het is een soort middengebergte op zich. Op de zuidhelling biedt **Duddingston** (🕮 N/O 7) een haast landelijke dorpsidylle met een botanische tuin en een met riet omzoomd meer.

WEST END, TOLLCROSS EN BRUNTSFIELD

Langs de drukke **Lothian Road** (🕮 F 5/6), die vanaf Tollcross overgaat in Home Street en vervolgens Leven Street, liggen tal van theaters, bioscopen en pubs. Verder naar het zuiden bevindt zich de uitgaanswijk **Bruntsfield** (🕮 F/G 7). Onderweg zie je veel kleurrijk geschilderde speciaalzaken en kleine cafés en bistro's.

FORTHKUST

Ook de voorsteden van Edinburgh aan de kust van de Firth of Forth zijn heel verschillend van karakter: **Portobello** (🕮 kaart 3, D/E 3) in het oosten is een voormalige badplaats, **Leith** (🕮 kaart 3, D 2/3, kaart 4) was vroeger een havenplaats, maar is nu een trendy uitgaansbuurt die uitstekende restaurants te bieden heeft. De historische veerhaven **South Queensferry** (🕮 kaart 3, B 2) in het westen staat helemaal in het teken van drie imposante bruggen. De beroemde rode **Forth Bridge** is in 2015 zelfs op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst.

weten te behouden, wat zonder meer een verklaring is voor het sterke nationale gevoel van de Schotten. Al in de 17e eeuw, toen elders het absolutisme zijn intrede deed, had men hier een eigen parlement en rechterlijke macht. Terwijl in Schotland het protestantisme met een calvinistische inslag voet aan de grond kreeg, werd Engeland anglicaans.

Maar tegen het einde van de 17e eeuw leek een zelfstandig Schotland niet langer houdbaar en zo kwam het in 1707 tot een – in brede kringen van de bevolking impopulaire – vereniging van de twee koninkrijken en daarmee ook tot de ontbinding van het Schotse parlement. Het land werd onderdeel van het Verenigd Koninkrijk.

DE LANGE WEG NAAR HET PARLEMENT

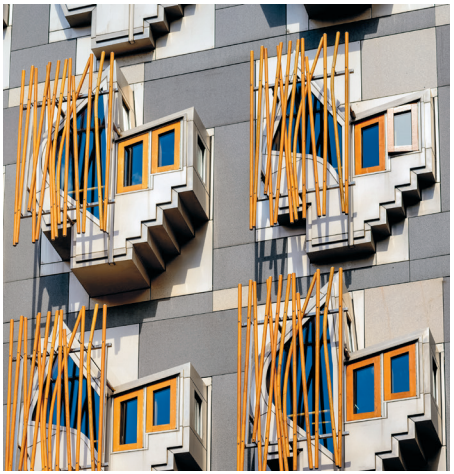
Deze regeling leek lange tijd goed te functioneren. Pas 50 jaar geleden werd het verlangen naar politieke zelfstandigheid en zo mogelijk zelfs algehele onafhankelijkheid weer een serieus te nemen politieke beweging. Steeds vaker viel te horen dat Schotland slecht werd bestuurd vanuit Londen. En dus gaf de Labour-regering onder Tony Blair, van geboorte een Schot, na zijn verkiezingswinst van 1997 de inwoners van Schotland, en ook die van Wales en Noord-Ierland, toestemming om een eigen regionaal parlement te vormen. Sindsdien kan Holyrood onder andere op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, justitie, politie, landbouw, cultuur, verkeer en milieu zijn eigen weg kiezen. Deze decentralisering (*devolution*) leidde in 2004 tot de bouw van het **nieuwe parlementsgebouw** 1.Sinds 2007 is de macht in het parlement onafgebroken in handen van de Schotse Nationale Partij (SNP), vanaf 2024 onder leiding van premier (*first minister*) John Swinney.

GEWAAGD EN OMSTREDEN

De Catalaanse architect Miralles hanteerde als uitgangspunt dat het gebouw als het ware uit het land moest groeien. Ook al is er veel beton gebruikt, de scheve muren, fantasierijke vensters en houten staven voeren een spannende dialoog met het koninklijke Palace of Holyroodhouse ertegenover en de rotsen van Salisbury Crags op de achtergrond. Er zijn Schotse motieven als boten,

HOGE ADEL

In het parlementsgebouw is ook het historische **Queensberry House** uit de 17e eeuw geïntegreerd. De vroegere hertog van Queensberry was in 1707 de grote architect van de Engels-Schotse vereniging en zijn nakomelingen behoren nog altijd tot de belangrijkste grondbezitters van het land.

Elk detail telt in de ogen van de architect

het Andreaskruis, torens en verwijzingen naar de grote art-nouveauarchitect Charles Rennie Mackintosh uit Glasgow te zien – het gewaagde ontwerp onderscheidt zich duidelijk van zijn omgeving en lijkt er toch goed in te passen.

Tijdens een rondleiding kom je in de grote, lichte **vergaderzaal** onder een imposant houten gewelf, waar de 129 leden van het Scottish Parliament in een halve cirkel vergaderen, inclusief de regeringsvertegenwoordigers. De sfeer is hier duidelijk anders dan in het krappe Lagerhuis in Londen.

Overigens waren niet alle Edinburghers even enthousiast over de bouwkosten van 400 miljoen pond, tien keer zoveel als oorspronkelijk was geraamd. Maar de herinvoering van het parlement wordt algemeen als een succes beschouwd.

QUO VADIS, SCHOTLAND?

De afgelopen jaren zijn in politiek opzicht turbulent geweest voor Schotland. Een belangrijk thema was en is de vraag of het land **onafhankelijk** wil worden. De in 1934 opgerichte Schotse Nationale Partij heeft zich de volledige losmaking van Schotland uit het Verenigd Koninkrijk ten doel gesteld. Heel lang had de SNP maar weinig invloed, maar onder leiding van de charismatische partijleiders Alex Salmond en Nicola Sturge-

VRAGEN

Tijdens het parlementaire jaar moet de premier elke donderdag vanaf 12 uur drie kwartier lang vragen van de oppositie beantwoorden. Deze vaak levendige discussie wordt de **First Minister's Questions** genoemd en is toegankelijk voor publiek. Als je het parlement een keer in actie wilt zien, dan is dit een goede gelegenheid, omdat meestal alle afgevaardigden van de SNP, de conservatieven, Labour, de groenen en de liberalen aanwezig zijn. De gratis toegangskaartjes zijn een week van tevoren beschikbaar (do. vanaf 9 uur), maar ook op de dag zelf kun je het proberen, want niet alle gereserveerde kaartjes worden afgehaald.

LITERAIR SPORENONDERZOEK

Edinburgh ademt en adoreert literatuur, die vaak de duistere kant van de mens als thema heeft. In 2004 was Edinburgh de eerste door UNESCO uitgeroepen 'stad van de literatuur'. Schrijvers als Walter Scott, Robert Louis Stevenson, Ian Rankin en J.K. Rowling rechtvaardigen dat eerbetoon.

LITERAIRE KLASSIEKERS

The Writers' Museum 🗺 kaart 2, H 5
Dit kleine museum in het historische Lady Stair's House (1622) is helemaal gewijd aan de aartsvaders van de Schotse literatuur: Robert Burns, Walter Scott en Robert Louis Stevenson.
Robert Burns (1759-1796) introduceerde met zijn gedichten het Schotse dialect in de literatuur, toen het *lowland Scots* in hogere kringen nog werd afgedaan als 'taal van de boeren'. Werken als *My heart is not here, my heart is in the Highlands* en *My love is like a red, red rose* zijn ware klassiekers geworden. Zijn *Auld lang syne* luidt in Angelsaksische landen van oudsher het nieuwe jaar in.
Walter Scott (1771-1832) kon voortborduren op het succes van Burns. Met zijn historische romans schiep hij een heel nieuw literair genre. Hij dichtte de Schotten een nobel Highlandverleden toe en zwengelde zo het toerisme aan. Hij wist koning George IV in een kilt te krijgen en legde met zijn romantiserende werken de basis voor een nieuwe culturele identiteit van de Schotten.
Voor **Robert Louis Stevenson** (1850-1894) waren *Schateiland* en de in de 18e eeuw spelende avonturenroman *Ontvoerd* een wereldwijd succes. In de laatste is ook de Hawes Inn in South Queensferry een plaats van handeling. Stevenson – als enige van deze drie grote schrijvers in Edinburgh geboren – introduceerde ook de duistere kant van de stad in de literatuur: *De zonderlinge geschiedenis van dr. Jekyll en mr. Hyde*, geïnspireerd op het waargebeurde verhaal van Deacon Brodie, openbaart het 'dubbelleven in de stad' (Stevenson) en legde de grondslag voor latere misdaadschrijvers.
Lady Stair's Close, cultureedinburgh.com/our-venues/writers-museum, dag. 10-17 uur, toegang gratis

NEW TOWN

Picardy Place 🗺 kaart 2, H 3
De man met de pet en de pijp bij tramhalte Picardy Place is onmiskenbaar – maar wat doet Sherlock Holmes hier in Edinburgh? Heel simpel: zijn geestelijk vader **Arthur Conan Doyle** werd in 1859 precies op deze plek geboren. Later studeerde hij in zijn geboortestad geneeskunde (zie hierna), maar zijn meesterdetective liet hij niet in de Schotse hoofdstad wonen, maar in Londen.
Doyles collega Stevenson woonde 23 jaar lang op Heriot Row 17, waar tegenwoordig een stijlvolle B&B (▶ blz. 87) is gevestigd. Op Albany Street 19 was **Felix Mendelssohn-Bartholdy** in 1829 te gast en de dochter van de gastheer, Catherine Hogarth, trouwde later met Charles Dickens. De beroemde schrijver (*Oliver Twist*) was echter maar zelden in Edinburgh.
Picardy Place, tram en bus

SCOTT

De invloed van **Walter Scott** was zo groot dat het centraal station van Edinburgh naar zijn roman *Waverley* werd genoemd en voetbalclub Hearts naar zijn roman *Heart of Midlothian*. Van klassiekers als *Rob Roy* en *Ivanhoe* zijn succesvolle verfilmingen gemaakt.

ALS GRAVEN KONDEN SPREKEN

Greyfriars Kirkyard 🗺 H 6
Lange tijd stond deze 16e-eeuwse begraafplaats vooral bekend om de trouwe hond **Bobby**, die hier 14 jaar lang bij het graf van zijn baasje (rechts van de ingang) zou hebben gewaakt, maar ook om zijn duistere verleden en behekste graven. In 1679 schreef Greyfriars geschiedenis: in een religieuze machtsstrijd liet koning Charles II zijn landvoogd George Mackenzie duizend tegenstanders (Covenanters) op een terrein bij de begraafplaats gevangenzetten. Velen van hen vonden de dood door de onmenselijke omstandigheden. **Mackenzies graf** bij de zuidelijke muur geldt nu als behekst omdat zijn ziel zo dicht bij zijn slachtoffers niet tot rust kan komen…
Inmiddels is de begraafplaats echter ook om een andere reden bekend geworden: **J.K. Rowling** koos voor de personages in haar Potterverhalen ook namen van de grafstenen op Greyfriars Kirkyard. De bekendste is **Thomas Riddell** (Marten Vilijn, rechts achterin), die in de romans moord en verderf zaait als de duistere Lord Voldemort. Het graf van de echte Riddell wordt door Voldemortfans zelfs met bloemen versierd. Ook is er een grafsteen met de naam Anne Potter.
De actrice Maggie Smith (1934-2024) werd onder andere beroemd door haar vertolking van Zweinstein-schoolhoofd Minerva McGonagall (Minerva Anderling). De naamgever van dit personage ligt hier ook begraven: **William McGonagall**. Naar verluidt was hij de slechtste Schotse dichter aller tijden. Dame Maggie Smith speelde ook **Jean Brodie** in de film *The Prime of Miss Jean Brodie* (1969). Hierin vertolkt ze een ongetrouwde lerares die verblind door het fascisme haar favoriete leerlingen met uiterst twijfelachtige methoden aan zich probeert te binden. Enkele scènes in de verfilming van deze roman van de Edinburghse auteur Muriel Spark zijn op deze begraafplaats opgenomen.
Greyfriars Pl./Candlemaker Row, greyfriarskirk.com, dag. geopend, toegang gratis

ELEMENTARY, MY DEAR WATSON!

Surgeons' Hall Museums 🗺 J 6
Eind 19e eeuw deed Joseph Bell aan het Royal College of Surgeons zijn studenten geneeskunde versteld staan met zijn unieke observatievermogen. Onder de aankomende artsen was een zekere **Arthur Conan Doyle**, in 1859 geboren aan Picardy Place aan de rand van New Town (zie hiervoor). Zo werd Bell het voorbeeld voor de grootste detective aller tijden, Sherlock Holmes.
In het bijbehorende **museum voor chirurgie en anatomie** zijn vrijwel alle menselijke lichaamsdelen te zien, ondergedompeld in conserverende vloeistoffen. Je kunt hier zelfs een virtuele lijkschouwing in het jaar 1702 bijwonen. Er is ook een curiosum op crimineel vlak: het dodenmasker van **William Burke**, die in 1829 werd geëxecuteerd voor zeventien moorden die hij met zijn kompaan Hare had gepleegd. Doel van deze gruweldaden: Burke verkocht de lijken voor goed geld aan een arts van aanzien (die niet werd vervolgd). Anatomie werd in 1832 wettelijk geregeld, en daarmee kwam er een eind aan de gruwelijke lijkenhandel. Je vindt hier ook nog een merkwaardig notitieboekje met een kaft die is gemaakt van de huid van Burke!
Nicolson St., museum.rcsed.ac.uk, dag. 10-17 uur, £10, 5-15 jaar £5,50

CHEERS, INSPECTOR!

Oxford Bar kaart 2, F 4
Wanneer inspecteur Rebus dorst heeft – en dat heeft hij vaak – gaat hij in de misdaadromans van **Ian Rankin** vaak naar de onopvallende Oxford Bar in New Town. Met Rebus heeft Rankin zo goed als in zijn eentje het literatuurgenre *Tartan Noir* (Schotse misdaadfictie) uitgevonden. Uitgaande van Stevensons observatie van het 'dubbel-